

Abant Sosyal Bilimler Dergisi
Journal of Abant Social Sciences

2024, 24(2): 705-717, doi: 10.11616/asbi.1454651

Apiturizmin Gelişmesinde Arıcılık Müzelerinin Önemi: Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi Üzerine Bir Değerlendirme

The Importance of Beekeeping Museums in the Development of Apitourism: An Evaluation on Çine Beekeeping Museum and Training Center

Burçak AKINCI EKİZTEPE

Geliş Tarihi (Received): 18.03.2024

Kabul Tarihi (Accepted): 29.05.2024

Yayın Tarihi (Published): 31.07.2024

Öz: Bu çalışmada Çine ve yöresinde apiturizmin gelişmesinde Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi'nin katkısı araştırılmıştır. Araştırma çerçevesinde öncelikle apiturizm, gelişim süreci, Dünya'da ve Türkiye'de örnek uygulamalar üzerine kapsamlı bir literatür araştırması yapılmıştır. Yapılandırılmamış alan çalışması veri toplama aracı olarak kullanılmış, katılımcı gözlemci olarak olgunun ayrıntılı bir şekilde tanımlanabilmesi amacıyla gözlem ve inceleme yapılmıştır. Öncelikle müze yetkilisi ile görüşülmüş, ardından tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden olan kartopu örnekleme yöntemi ile konuyla ilgili bilgi sahibi kişi veya kişilerin kim olabileceği öğrenilmiş, oluşturulan 14 soruluk görüşme formu yöre hakkında bilgi sahibi olan kişilere yöneltilerek mülakat tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda apiturizmin Çine ve yöresinde henüz uygulanan bir turizm türü olmadığı ancak gelişmeye uygun olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Apiturizm, Arı Müzesi, Bal Evi, Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi.

&

Abstract: In this study, the contribution of Çine Beekeeping Museum and Training Center to the development of apitourism in Çine and its region was investigated. Within the framework of the research, a comprehensive literature research was conducted on apitourism, its development process, and sample practices in the world and in Turkey. Unstructured field study was used as a data collection tool, and observation and examination were carried out as a participant observer in order to describe the phenomenon in detail. First of all, the museum official was interviewed, then the person or people who were knowledgeable about the subject were learned through the snowball sampling method, which is one of the non-random sampling methods, and the interview technique was used by directing the 14-question interview form to people who had knowledge about the region. As a result of the research, it was determined that apitourism is not yet a type of tourism practiced in Çine and its region, but it is suitable for development.

Keywords: Apitourism, Bee Museum, Honey House, Çine Beekeeping Museum and Education Center.

Atıf/Cite as: Akıncı Ekiztepe, B. (2024). Apiturizmin Gelişmesinde Arıcılık Müzelerinin Önemi: Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi Üzerine Bir Değerlendirme. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(2), 705-717. doi: 10.11616/asbi.1454651

İntihal-Plagiarizm/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/pub/asbi/policy>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University, Since 2000 – Bolu

¹ Dr., Burçak Akıncı Ekiztepe, Millî Eğitim Bakanlığı burcakakinciekiztepe@gmail.com. (Sorumlu Yazar)

1. Giriş

Apiturizm, arının ekolojik dengedeki yerini ve önemini fark etme bilinci ile hayat bulan, çevre koruma hassasiyeti ve bu hususta bireylere sorumluluklarını hatırlatma ile devam eden bir süreçtir. Arı yetiştiricilerine, apiterapi uzmanlarına niş turizm pazarını sağlamlaştırmak için önemli fırsatlar sunan apiturizmin yeşil ekonominin değerli bir unsuru olarak ortaya çıkıp geliştiği söylenebilir (Koroseç, 2016). Geniş açıdan değerlendirildiğinde apiturizm arı kültürü, merakı ve hayranlığıyla seyahat eden spesifik bir tatilci grubunun bu kültürü deneyimlemek, tadına varmak, özümsemek, arı ürünleriyle kendi sağlıklı yaşamına katkı sağlamak, bu amaçlarla arıların doğal yaşam alanlarına doğru turistik gezilere katılmak, aktif turistik gezisi boyunca ortaya çıkan faaliyetler bütünü (Suna, 2018: 48) şeklinde değerlendirilmektedir.

Günümüzde turizm olgusu her yönüyle ve tüm çeşitliliğiyle toplumların kültürel, etik ve doğal değerlerinin korunması yönünde önemli bir koruyucu ve geliştirici etken olarak kabul edilmektedir. Turizmin son trendleri ekoturizm, tarım turizmi, doğa turizmi ve kültürel turizm gibi çevre yanlısı seyahate yönelimi vurgulamaktadır (Pal ve Bhattacharya, 2023: 51). Artık turizme katılım anlayışının turizmin sadece fiziksel değil aynı zamanda bilişsel olan aktif rekreasyon formlarına doğru evrildiği dikkat çekmektedir. Ayrıca yeni ve farklı olanı deneyimleme, bilgi edinme, bölgesel, doğal, kültürel özellikleri karşılaştırmaya yönelik turizm anlayışının gelişmeye başladığı fark edilmiştir. Apiturizm, değişen bu tercih ve yönelimlerin bir sonucu yeni bir disiplin ve sürdürülebilir gelişimin çok yeni bir yaklaşımı ile gelişen, alternatif bir turizm türü olarak ele alınmaktadır. Geleneksel bir meslek olan arıcılık ile ekolojik, gıda ve tıbbi yönlerden arı ürünleri ile bağlantılı olan arı turizmi, apiturizm şeklinde ifade bulunmaktadır.

Doğa ve insanlarla birlikte hassas bir simbiyotik içerisinde bir arada yaşayan arılar (Shiffler, 2014), doğanın sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için hayati öneme sahip canlılardır (Akyürek, 2022: 2). Özellikle gelişimin sınırlı olduğu kırsal toplulukların geçim güvenliklerine katkıda bulunan arıcılık uygulamaları ise ekonomik kalkınmanın, doğal kaynakların korunmasının ve ekonomik hizmetlerin bir arada var olduğu, verimli korumanın mükemmel bir örneğidir. Prehistorik zamanlardan itibaren referansı bulunan, insan eliyle üretimin başladığı ilk zamanlardan bu yana yıllar içerisinde farklı yöntem ve teknikler kullanılarak günümüze kadar gelmiştir (Slovenia-The Leader of Api-Tourism; 2021). FAO, küçük ölçekli arıcılığı sürdürülebilir geçim kaynağı olarak nitelendirmektedir (Pal ve Bhattacharya, 2023: 51).

Araştırmanın konusu, apiturizmin gelişmesinde arıcılık müzelerinin önemini ortaya koymak, Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi'nin yörede apiturizmin gelişmesi üzerine katkısının olup olmayacağı üzerine değerlendirme yapmaktır. Nitel olarak yürütülen bu çalışma ile arıcılık müzelerinin buldukları yörede apiturizmi geliştirme potansiyelini değerlendirmek ve yörede apiturizmin ilişkili olduğu diğer turizm türlerinin canlanmasına ne tür katkı sağlayacağını ortaya koymak ve yöre ile ilgili akademik çalışmalara katkı sağlayarak literatürün güncel tutulmasını sağlamak istenmektedir. Konu ile ilgili yöreye yönelik akademik bir çalışmaya rastlanmamış olması çalışmanın özgünlüğünü ifade etmektedir. Çalışmanın temel amacı, apiturizmin gelişmesinde önemli bir çekicilik olduğu düşünülen arıcılık müzelerinin önemini ve bu kapsamda Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi'nin apiturizm kapsamında değerlendirilmesidir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır.

2. Apiturizm

Apiturizm, arıcılık sanatı ve arının yaşamı ile ayrılmaz bir şekilde bağlantılı alternatif turizm formu olarak, turistlerin arıcı kıyafetlerini giyinebilecekleri, arıcılık ve apiterapi hakkında bilgi edinebilecekleri ve bal, arı ekmeği, arı sütü, polen, arı şarabı vb. çeşitli kovan ürünlerini deneyimleyebilecekleri, arı kolonilerinin yaşayışlarını gözlemleyebilecekleri, bal ve polen toplama, arı kovanı boyama, arı bahçelerinde yürüyüş aktiviteleri yapabilecekleri rehberli geziler olarak tanımlanmaktadır (Sivic, 2013; Vos ve Bien, 2013: 84; Pantoja, Gomez, Contreas, Grimau ve Montenegro; 2017: 147; Cesur; 2021: 78). Bu

turizm türü, mevcut arıcılık müzesi ve açık hava müzesi uygulamaları temelinde gelişmektedir (Pal ve Bhattacharya, 2023: 53).

Wos'a (2014: 66-67) göre uluslararası literatürde apiturizm olarak ifade bulan arı turizmi kavramı, yeni nesil tatilcilerin Apis Mellifera isimli bal arısının bulunduğu bölgelere seyahat etmesi ile başlamış, turizm hizmet tedarikçilerinin girişimleri ile popüler hale gelmiştir. Apiturizm, yeni bir turizm disiplini ve sürdürülebilir gelişimde çok yeni bir yaklaşımdır. Turizmin bu yeni formu arı kovanlarını, açık hava müzelerini, arı parkını, turistin koku alma deneyimini, api terapiyi, diğer arılar hakkında bilgi edinebilme ve arı müzelerini ziyaret etmeyi içermektedir (Pal ve Bhattacharya, 2023: 52).

Apiturizm, kırsal toplulukların kültürlerini ve geleneklerini ilgilendiren ve sürdürülebilir kalkınma mantığında arılarla iletişim, etkileşim kurma ve onları çevreleyen kültür hakkında bilgi edinme amacıyla yerel, bölgesel, ulusal, uluslararası olarak düzenlenen niş bir turizm türü olarak kabul edilmektedir (Wos; 2014: 66; Porter, 2020; Gonzalez, Arnedo, Izquierdo-Gascon ve Rubio-Gil; 2022: 1148; Pal ve Bhattacharya, 2023: 51-52). Pal ve Bhattacharya (2023: 52)'ya göre biyoçeşitliliği korumanın yanı sıra ekolojik habitatı yok etmeden dengeli bir gelir getirici kaynak olarak değerlendirilen apiturizm, daha sağlıklı yaşam tarzı için yerel ve sağlıklı ürünler yiyin, fikrini benimsemektedir. 2007 yılında Slovenya'da yeni bir turizm türü olarak gelişmeye başlamış ve 2013 yılında Slovenya Arıcılar Derneğinin bir marka projesi olarak tanıtılmıştır. Ardından Almanya, Polonya, Ukrayna, İspanya, Litvanya ve Çek Cumhuriyeti gibi ülkelerde dinamik bir şekilde gelişme göstermiştir (Beigi, 2018: 13; Cesur, 2021: 78). FAO (2016)'ya göre İran, arıcılık endüstrisinde bal üretimi ve bal üretim çiftlikleri açısından dünyada ilk on ülke arasında yer almakta, arz değerlerini fırsata çevirmek için turizm planlaması yapmaktadır (Beigi, 2018: 14). Sırbistan'da Zivanovic arı ve şarap müzesi (Muzec Zivanovic, 2022), Slovenya'da arı evleri (apiturizem.si, 2022) ve Şili'de kendi evini arı ürünleri sunumu yapan müzeye dönüştüren ailenin evleri (Shiffler, 2014: 73) küresel arı ürünleri müzelerine örnek olarak gösterilebilir. Kanarya Adaları Tenerife'te turistlere arıcılarla etkileşerek farklı bal çeşitlerini tatmaya yönelik yürüyüş etkinlikleri düzenlenmektedir (Shiffler, 2014). Hindistan'ın ilk bal ve arıcılık müzesinde atölye uygulamaları ile bal toplayan yerli kabileler hakkında bilgi yoluyla insanları arı geçim kaynağı konusunda eğitmek, çevre dostu olma ve arı türlerinin korunması konusunda farkındalığı geliştirmek üzerine çalışmalar yapılmaktadır (Collection of Collections, 2022). Yunanistan'da ise özellikle okullarda arıcılar tarafından yapılan sunumlar, çocukların arı dünyasına ait pozitif enerjiyi ve coşkuyu öğrenmesi, hissetmesi ve arılardan korkmaması için etkili bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. Yunanistan'ın kendine özgü ışığının, bozulmamış manzaralarının, renklerinin ve kokularının mükemmel kombinasyonunun oluşturduğu tipik deniz, kum, güneş turizm arz unsurlarını arıcılık turizmi ile birleştirilmek suretiyle apiturizmde iddialı ve yenilikçi projelere hazır olduğu anlaşılmaktadır (URBACT, 2020).

Türkiye de yaz aylarında kıyı bölgelerinde yoğunlaşan, geleneksel turizm olan deniz-kum-güneş modeline sahiptir. Ülkemizin turizm politikaları turizmi çeşitlendirmeye yönelik hedefler koymakta ve sektör temsilcileri alternatif turizm arayışına girmektedir. Bu bağlamda birçok turizm türü ile kolaylıkla entegre edilebilen ve ülkenin belli bölgelerinde potansiyeli yüksek olan apiturizmin geliştirilmesi önerilmektedir (Cesur, 2021: 85). Türkiye apiturizm açısından ele alındığında bu alternatif turizm türüne yönelik uygulamaların henüz net bir şekilde beklenen ve planlanan faydalara cevap veremediği anlaşılmaktadır. Apiturizme ait literatür incelendiğinde ülkemizde genel olarak arıların insanlık için önemi konusunda farkındalığı artırmak, bir başka ifade ile eğitsel işlevin ön planda tutulduğu görülmektedir. Buradan hareketle apiturizmin ülkemizde belirlenen amaçlarını aşağıda belirtildiği şekilde sıralamak mümkündür (Suna; 2018):

- ✓ Turizm sektörü aracılığıyla arıcılık faaliyetlerinin incelenmesi,
- ✓ Kırsal alanlarda çevre bilincinin oluşturulması,
- ✓ Apiturizmin öncülere ve turizm sektörü temsilcileri aracılığıyla doğaya duyarlı bir nesil oluşmasına katkı sağlanması,
- ✓ Ekonomik büyüme, kırsal ve yerel kalkınma ile sosyal kalkınmaya fayda oluşturulması,

- ✓ Doğa kanunlarına uygun ve sağlıklı yaşam felsefesini benimseyen kişiler arasında bağlantı kurarak turizm destinasyonu olunması.

Yukarıdaki amaçlar doğrultusunda apiturizmin beklenen en büyük faydasının geliştiği bölgenin sürdürülebilir kalkınmasını desteklemesi olduğu söylenebilir. Gelişmiş ülkeler de dâhil olmak üzere birçok ülkede apiturizm alternatif turizm olarak görülmekte ve geliştirilmesi yönünde çaba gösterilmektedir. Örneğin Polonya'da apiturizmin geliştirilmesi için uzun yıllardır faaliyet gösteren arıcılık müzesinin yanı sıra açık hava müzesinde de arı kovanları sergilenmektedir. Arıcılık çiftliklerinin etkinliklerinin artırılması için apiturizm rotaları oluşturulmakta ve bu rotalar için örnek çiftlikler kurulmaktadır (Suna; 2018).

Apiturizmin işlevleri sosyal, sağlık, seyahat ve eğitsel amaçlı olarak ele alınabilir. Bu işlevleri aşağıda belirtildiği gibi açıklamak mümkündür (Cesur, 2021: 81; Wos, 2014: 66):

- ✓ Sosyal İşlevi: Apiturizmde, turizm sektörü ile hayvancılık sektörü ilişkilendirilerek yeni bir turistik ürün sunulmaktadır. Bu turizm türü, sektörün içerisinde olan bilgi ve deneyimlerinden yararlanan arıcılar ile tatilciler ve yerel halk arasında ilişkiyi canlı tutmaktadır.
- ✓ Sağlık Fonksiyonu: Alternatif tıp alanında kullanılan arı ürünlerinin doğru ve uygun şekilde kullanıldığında tedavi edici özelliğinin bulunduğu bilinmektedir. Bu durum apiturizmin, sağlık turizmi alanında ele alınan sağlık fonksiyonunu ortaya koymaktadır. Propolis, arı sütü, polen, mum gibi arı ürünleri ile birlikte kovan havası soluma vb. doğal tedavi yöntemleri bu turizm türünde teşvik edilmektedir.
- ✓ Seyahat Fonksiyonu: Destinasyonların eşsiz doğal güzelliklerini görmek, özellikle arıcılıkla ilgili faaliyetlere katılmak amacıyla seyahat etme fonksiyonudur. Bireysel geziler olabileceği gibi arıcılığın tarihçesi, arıcılıkla ilgili yerel değerler ve gelenekler, tarihi arıcılık malzemelerinin sergilenmesi gibi etkinlikler bu turlara dâhil edilir. Balı tatmak ve satın almak için arı kovanlarını ziyaret etmek ve çeşitli etkinliklere katılmak, seyahat fonksiyonu desteklemektedir.
- ✓ Eğitsel İşlevleri: Temel amacı, arıların insanlık için önemi konusunda farkındalık yaratmaktır. Arıcılık faaliyetleri, arı ürünleri, arıcılık tarihi, arı ile ilgili oyunlar, apiterapi uygulamaları ve etkinlikleri hakkında bilgi vermektir. Teori ile pratiği birleştirmeye yönelik doğal ortamlarında bal üretim süreci, bal türlerinin çeşitliliği, bu kaynakların korunmasının gerekliliği, sağlığın önemi vurgulanmaktadır. Ekolojik eğitim ön planda tutulmakta ve çevresel davranışlar teşvik edilmektedir. Slovakya'da yapılan araştırmalar eğitim kapsamında arı çeşitliliğine yapılan ziyaretlerin apiturizmin eğitsel işlevini ortaya koymaktadır.

Apiturizm, Türkiye'de yeni oluşan bir turizm türü olarak gelişmekte, çevre bilinci farkındalığını oluşturmak temelinde ve bu farkındalığı yeni nesillere aktarmayı barındıran bir yapı sergilemektedir. Bu yeni turizm türünün gelişmesine katkı sağlayan arı yetiştiricilerinin çalışmaları ve etkinlikleri sürdürülebilir turizm anlayışına katkı sağlarken aynı zamanda ekonomik kalkınmanın pozitif yönlü olarak etkilenmesini sağlamaktadır. Mısır, Almanya, İngiltere, Şili, Polonya gibi ülkelerin aksine ülkemizde apiturizm özelinde bir düzenleme bulunmamaktadır (Housam ve Abou Shaora, 2015; Wos, 2014; Suna, 2020: 20). İzmir Karaburun Badembükü'nde AR-GE amaçlı hizmet verilen çiftlikte apiterapi uygulamaları yapılmaktadır (Sultan Veli Organik Arı Ürünleri Çiftliği, 2022). Muğla Arı Yetiştiricileri Birliği tarafından kurulan Özel Muğla Arıcılık Müzesinde arıcılık ile ilgili araç gereçleri gözlemleme, arı ve bal temalı sanat eserlerinin incelenmesi ve arı ailesi ile bal hayatını tanımaya yönelik sinevizyon gösterimini izleme hizmetleri sunulmaktadır. Dünyaca ünlü anzer balına sahip Rize'de Anzer Yaylaları'nda arı safari faaliyetleri düzenlenmek suretiyle apiturizm uygulaması yapıldığı bilinmektedir. 2004 yılında İstanbul Polonezköy'de doğanın en önemli bireylerinden olan arı ailesinin biyolojisini, doğa mozaiğinin bütünlüğünün devamını sağlamaya katkısını, balın ve arı ürünlerinin nasıl oluştuğunu ve faydalarının neler olduğunu anlatmak üzere Arıcılık Müzesi hayata geçirilmiştir. Özel girişimle kurulan müzede arıcılığın geçmişini yansıtan ana arı ızgarası, bal süzme makinesi, bal sırtı bıçağı ve tarağı gibi her türlü arıcılığa dair araç gereç sergilenirken aynı zamanda örnek bir arı kolonisi cam fanus içerisinde yaşatılmaktadır. Kovanlara girerken arı saldırılarından korunmak için arıcıların giydikleri özel tulum, eldiven ve maskenin müzenin ilgi gören parçalarından olduğu anlaşılmaktadır. Her mevsim ziyaretçisi

bulunan müzede tutulan anı defteri, müzeye olan ilginin memnuniyetinin kanıtı olarak gösterilmektedir. Polonezköy Arıcılık Müzesinde, arıcılık fotoğraflanırken aynı zamanda ürün markalaşmasını sağlamaya yönelik olarak yöreye özgü kestane balı satışı da yapılmaktadır (Şahin ve Aydın, 2021).

3. Çine’de Arıcılık ve Apiturizm

Antik kaynaklar incelendiğinde ve epigrafik ve arkeolojik veriler değerlendirildiğinde arıcılık faaliyetlerinin yoğun olduğu anlaşılan Ege’nin değerli bal üretim bölgesi olarak ön plana çıktığı görülmektedir (Lenger, 2011: 29). Bölgede yüksek kalitede bal üretiminin yapıldığı ve üretilen bu balın bölgenin önemli ihraç ürünleri arasında yer aldığı anlaşılmaktadır (Sevin, 2001: 131; Magie, 2002: 36; Lenger, 2011: 31). İklim koşullarının uygunluğu (kış mevsiminin ılık geçmesi, baharın erken gelmesi) zengin doğal floral kompozisyon, kültür bitkileri yetiştiriciliğinin geniş tarım alanında yapıyor olması, nektarlı bitkilerin yetiştirilmesine yönelik uygulamalar, kendiliğinden yetişen bitkilerin çeşitliliği Aydın ilinin Çine ilçesi ve yöresini arıcılık faaliyetleri ve bal üreticiliği bakımından değerli hale getirmektedir (Karaca, Kösoğlu ve Boz, 2006: 21). Aydın ilinin Ege bölgesinin arı kolonisi sayısı bakımından üçüncü, bal üretiminin ise bölgenin en yoğun olduğu ikinci ili olduğu bilinmektedir. Bu yeterliliğe rağmen yörenin floral zenginliğinden ve kültür bitkilerinin mevcut potansiyelinden yeterince yararlanılmadığı düşünülmektedir (Karaca, 2008: 63).

4. Arı Müzeleri ve Bal Evleri

Apiturizmin geliştirilmesinin amacı, mevcut bal arısı yetiştirme müzelerinden ve arı tarlalarından faydalanmak, arıcılık gezileri ve katılımcıların arıcıların evlerinde konaklamalarının sağlanmasıdır. Böylece kırsal alanları harekete geçirmek, yeni iş ve istihdam olanakları oluşturmak, bölge kültürünü gelenlere tanıtmak için önerilmektedir (Beigi, 2018: 13).

Dünyada arıcılıkla ilgili birçok müze bulunmakta ve bu müzelerin sayıları her geçen gün artmaktadır. Müzelerde geçmişten günümüze arıcılık malzemeleri, arı ürünleri, arıcılığın nasıl yapıldığına dair görseller ve bilgiler bulunmaktadır. Müzelerin kuruluş amacı genel olarak eğitim, eğlence, bilinçlendirme ve farkındalık oluşturmaktır. Müzelerde bal şarabı, bal likörü, bal birası, ballı sabun, krema, kolonya, mum vb. hediyelik eşyalar sunulmaktadır (Akyürek, 2022: 3). Arı müzesi ve bal evleri; yapıldığı yerin kültürlerini yansıtan obje ve uygulamaları içeren kültürel varlık olmanın yanı sıra hobi arıcılık uygulamaları gibi rekreasyon faaliyetlerinin yapıldığı yerlerdir. Modern müzecilik anlayışında arıcılık müzeleri turistlerin ve öğrencilerin ziyaret etmeleri için popüler konseptlerdir. Günümüzde spesifik konseptte müzeler; lokal kimlik oluşturma, kurumsal hafıza, eğitim öğretim, farkındalık, rekreasyon, itibar, tanıtım, markalaşma gibi birçok işlevi bulunmaktadır. Arının gizemli yaşantısı, sağlık için faydalı ürünleri, bakımı ve yetiştiriciliği, vızıltı sesleri ve arı kovanları havasının faydalı nefesleri ile kendi nefesinizi teslim edebileceğiniz hobi olma gibi birçok faktörden dolayı ilgi çekmektedir. Arıcılık müzelerinin arıcılık ürünlerine katma değer sağlaması beklenmektedir (Baycar, 2022: 243).

Ülkelerin bal evleri ve arıcılık müzeleri küresel anlamda değerlendirildiğinde içeriklerinin aşağıda belirtildiği gibi olduğu görülmektedir (Baycar, 2022: 247):

- ✓ Arı ve bal hasadıyla ilgili duvar yazıları, arı fosilleri, arı motifli metal sikke ve madalyonları,
- ✓ Tarihi ve güncel arıcılık araç gereçleri; kovanlar, arıcı kıyafetleri, el demirleri, çıta, bal mumu işleme ekipmanları, polen tuzakları, transfer malzemeleri vb. cihazlar ve ekipmanlar,
- ✓ Müze kütüphanesi, arıcılıkla ilgili pul, belge, para vb. değerler,
- ✓ Müze kafesi,
- ✓ Apiterapi, arı zehri uygulamaları, arı ürünleri (apilarnil, arı sütü, perga, propolis vb.), kovan havası, arı kovanı masajı gibi uygulamalar,
- ✓ Arı avcılığı, arı yetiştiriciliği, bal hasadı, kovan gözlemeleri, arı dansı izlemeleri vb. rekreasyon faaliyetlerine katılım.

5. Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi

Türkiye genelinde olduğu gibi Aydın ilinin sahip olduğu coğrafya, arkeoloji, tarımsal zenginlik, hem yöresel ekonomi hem de turizm potansiyeli açısından önem arz etmektedir. Belirli bir bölgenin/yörenin gelişmesinde ve kalkınmasında sahip olduğu yer altı ve yer üstü kaynaklarının çeşitliliğinin ve zenginliklerinin yanında beşeri özellikleri, girişimcilik profili, sermaye birikimi gibi birçok bileşenin etkilerinin ayrı ayrı ve birlikte yüksek olduğu görülmektedir (Çobanoğlu, Tunaloğlu ve Tok, 2021: 21).

Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi, Türkiye'nin ilk Kültür ve Turizm Bakanlığı onaylı arıcılık müzesidir. Aydın Muğla karayolu üzerinde, Çine merkezine 5 km. mesafede bulunan müze, arıcılığın geçmişten izlerinin bulunduğu, arı ve arıcılığı gelecek nesillere sevdirebilen, arıcılarımıza teknik bilgileri doğru ve uygun bir şekilde aktarabilen, arı ürünleri kullanımını teşvik ederken tüketim bilincine katkı sağlayan ve kendini her gün geliştiren dinamik bir müzedir. 10.03.2012 tarihinde Yağcılar Mahallesi İlkokulu binası, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan ADÜ'ne tahsis edilmiştir. ADÜ Çine MYO adına ADÜ Rektörlüğü, Çine Belediyesi, Çine Gelişim Vakfı ortaklığında 08.12.2009 ve 15.03.2010 tarih ve 261180 sayılı izni ile özel müze statüsü almıştır. Müze Çine MYO, Çine Belediyesi, Çine Geliştirme Vakfı katkılarıyla çalışmalarına devam etmektedir Müzede kurslar, seminerler ve çeşitli eğitimler için hazırlanmış 40 kişilik eğitim salonu yanında çocuk parkı, resim atölyesi, 2000 yıllık Roma ve Türk oyunlarının sergilendiği oyun alanı bulunmaktadır (Çine Arıcılık Müzesi; T.C. Çine Kaymakamlığı). Müze ziyaretçilerine bilgilendirme, müze görevlisi olarak görev yapan arıcılık teknikeri tarafından yapılmaktadır.

VI. Müzecilik Çalıştayı ve Paneli'nin konusu, Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi olmuştur. Çalıştay programının içeriği oluşturulurken arı, bal ve balcılık konularına tarihsel, arkeolojik, etnografik, ekonomik, işletmecilik, bilim ve müzecilik gibi tüm yönleriyle bakılması öngörülmüştür (Çevik, 2010). Bu bağlamda;

- ✓ Arı, arıcılık, bal konularında yeterli donanımı olduğunu düşünen yöre halkına arı ailesini ve ürünlerini doğru bir şekilde anlatmak, bu sayede yetiştiricilik etkinliklerinin geliştirilmesi,
- ✓ Arıcılıkla ilgili uzun ve zengin tarihsel ve arkeolojik öykülerin müzede anlatılması,
- ✓ Arıcılığa karşı ilgi uyandırmak, başta bal olmak üzere arı sütü, polen, propolis gibi arı ürünlerinin üretimi, niteliği ve nicelik düzeyinin yükseltilmesi,
- ✓ Tüketici bilincinin yükseltilmesinin sağlanması,
- ✓ Çine ve çevresinin ekonomik kalkınmasına katkı oluşturulması,
- ✓ Çine'nin evrensel bilinirlik özelliğinin artırılması,
- ✓ Çine'nin ulusal arıcılık bilgi merkezi haline gelmesinde etken olunması,
- ✓ Uluslararası arıcılık enstitüsü ve merkezi ağında önemli bir ulaşım noktası haline gelmesinin sağlanması,
- ✓ Bölgede yaşayan çocuk ve gençler için eğlenceli bir rekreasyon alanı oluşturulması,
- ✓ Okul gezilerinde sıcak, esprili, ilginç ve dinamik bir uğrak alanı, oyunla güçlenmiş bir eğlenme-dinlenme alanı olarak özellikle çocuklar ve gençler için değerlendirilmesi,
- ✓ Üniversite ile halk arasında ilişki kurarak güçlü bir köprü oluşturulması,
- ✓ ADÜ başta olmak üzere bilim çevresi için araştırma olanakları güçlü ve deneysel uygulama olanakları sunan arıcılık ARGE merkezi olarak inovatif bir vizyon oluşturulması,
- ✓ Arıcılık konusunda çalışan Türk ve yabancı bilimcilerin buluşup birlikte projeler yürütebilecekleri bir Arıcılık Araştırma Merkezi haline getirilmesi,
- ✓ ADÜ'nün prestijinin halk ve bilim nezdinde yükseltilmesi,
- ✓ Müzenin ve etkilerinin neler olduğunu bu örnekle gösterip, başka alan ve konularda da müzelerin kurulmasında ve geliştirilmesinde teşvik edici örnek olması konuları sıralanabilir.

6. Yöntem

Arıların sürdürülebilir olarak gelir elde etme faaliyetleri ve geleneksel alternatif tıp yöntemleri arasında bütünleşik bir kesişme noktası olarak değerlendirilen apiturizm, arıcılık, kültürel ve tarihi miras, sağlık ve niş turizm türlerinin bütünleşmesini kolaylaştırıcı bir turizm türü olarak dikkat çekmektedir. Bu çalışmada, apiturizm olarak bilinen ekoloji, arıcılık ve turizmi birleştiren ve dünya genelinde sıklıkla kullanılan pazarlama yöntemi (Topal vd., 2021: 18) olan arı turizminin geliştirilmesinde arıcılık müzeleri ve bal evlerinin etkisi araştırılmıştır. Çalışmanın temel amacı, apiturizmin gelişmesinde önemli bir çekicilik olduğu düşünülen arıcılık müzelerinin önemini ve bu kapsamda Türkiye’de ilk Kültür ve Turizm Bakanlığı onaylı ve dünya genelinde ise 71. arıcılık müzesi olan Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi’nin apiturizm kapsamında değerlendirilmesidir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır. Böylelikle arıcılık müzelerinin buldukları yörede apiturizmi geliştirme potansiyelini değerlendirmek ve yörede apiturizmin ilişkili olduğu diğer turizm türlerinin canlanmasına ne tür katkı sağlayacağını ortaya koymak ve yöre ile ilgili akademik çalışmalara katkı sağlayarak literatürün güncel tutulmasını sağlamak istenmektedir. Yapılandırılmamış alan çalışması veri toplama aracı olarak kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu yöntem, araştırmacının genellikle olgunun gerçekleştiği doğal ortamın bir parçası olarak katıldığı, araştırma konusu veya problemi ile ilişkili birey ya da objeleri bir zaman diliminde gözlem altına almasıdır (Aziz, 2008). Burada amaç, katılımcı gözlemci olarak olgunun ayrıntılı bir şekilde tanımlanabilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 175). Bu sebeple 01.03.2024-15.03.2024 tarihleri arasında Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi’nde birim sorumlusu ile birlikte gözlem ve görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırma çerçevesinde öncelikle apiturizm ve gelişim süreci üzerine literatür araştırması yapılmıştır. Olgubilim analizi ile apiturizmin geliştirilmesi perspektifinden değerlendirme gerçekleştirilmiştir. Böylelikle Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi’nde apiturizm potansiyeli ortaya çıkarılacak ve yörede apiturizm destinasyonu olarak ön plana çıkması için önerilerde bulunulmuştur.

6.1. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma verileri Aydın ilinin Çine ilçesinde yer alan Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi sorumlusu, yerel yönetim görevlileri, yöre arıcıları ve bal işletmesi yetkilileri ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirmek suretiyle elde edilmiştir. Görüşmeler 9 katılımcı ile 01.03.2024-15.03.2024 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü görevlisi ile görüşmeye başlanmış mülakat yaklaşık 50 dakika sürmüştür. Aydın Büyükşehir Belediyesi ve Çine Belediyesi ile yapılan mülakatlar ise 60 dakikadan fazla sürmüştür. Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi ile yapılan görüşme günde ortalama 120 dakika sürmüştür. Arıcılar ile gerçekleştirilen görüşme süresi ise ortalama 60 dakika olmuştur. Yörede arı turizminin gerçekleştirilmesine yönelik işletmenin bulunmaması, araştırmanın en önemli sınırlılığını oluşturmaktadır. Görüşme yapılan kişilerin apiturizm ile ilgili yeterli ve detaylı bilgisinin bulunmaması ve araştırmanın evreni olarak yalnızca Aydın ilinin Çine ilçesinin seçilmiş olması ise diğer sınırlılık olarak değerlendirilebilir. Muğla ilinden sonra arıcılık ve arı ürünleri kapsamında ikinci sırada yer alan yörede apiturizmin gerçekleştirilmesine yönelik olarak iklim, arıcılık faaliyetleri, doğa, turizm lokasyon ağı, kültür ve kültürel değerler, arıcılık müzesi gibi bileşenlerin bulunması nedeniyle Aydın ili Çine ilçesi çalışma konusu olarak tercih edilmiştir.

7. Bulgular

Nitel bir araştırma olan bu çalışma, yapılandırılmamış alan çalışmasıdır. Öncelikle Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi ziyaret edilmiş, müze yetkilisinden bilimsel çalışma izni alınmış, ardından araştırmacı katılımcı gözlemci olarak 5 gün süreyle müzede inceleme, gözlem ve görüşmeler gerçekleştirilmiş; fotoğraf çekimi yapılmış ve kayıtlar tutulmuştur. Apiturizm ve gelişim süreci üzerine ilgili literatür ayrıntılı bir şekilde incelenerek on dört sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Bir müze sorumlusu, bir İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü görevlisi, bir Aydın Büyükşehir Belediyesi Proje sorumlusu, bir Çine Belediyesi yetkilisi, bir Aydın Arıcılar Birliği yetkilisi, bir arı çiftliği

işletmecisi, üç yöre sabit arı yetiştiricisi ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. 01.03.2024-15.03.2024 tarihlerinde gerçekleştirilen görüşmelerde zaman kaybı olmaması ve anlatılanların eksiksiz veri olarak değerlendirilmesi amacıyla ses kayıtları tutulmuştur. Görüşmeler 50 dakika ile 180 dakika arasında sürmüştür. Araştırma sonucunda elde edilen veriler bilgisayar ortamında yazıya geçirilmiştir. Metin içerisinde K1, K2, K3...,K9 olarak kodlama ile katılımcıların ifadelerine yer verilmiştir.

Mülakata katkı sağlayan kişilere ait demografik bilgilere Tablo 1’de yer verilmiştir:

Tablo 1: Çalışmaya Katkı Sağlayan Katılımcılara Ait Demografik Özellikler

KATILIMCI	Cinsiyet	Yaş	Eğitim
K1	Erkek	43	Lisans
K2	Erkek	39	Yüksek lisans
K3	Erkek	42	Yüksek lisans
K4	Erkek	47	Lise
K5	Erkek	48	Lisans
K6	Erkek	63	Lisans
K7	Erkek	61	İlkokul
K8	Erkek	44	Ön lisans
K9	Erkek	52	Lisans

Çine ve yöresinde arı ve bal yetiştiriciliği, yörenin turizm açısından değerlendirilmesi, Türkiye’de ve Dünya’da arıcılık turizm uygulamaları, apiturizm, apiturizmin gelişmesinde arıcılık müzelerinin önemi, apiterapi, Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi üzerine katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular aşağıdaki gibidir:

Çine ve Yöresinde Arı ve Bal Yetiştiriciliği: Aktif kovanları için Aydın İli Arı Yetiştiricileri Birliği’ne devlet desteği almak üzere başvuran arıcı sayısının 60, bu arıcıların ise kovan sayısının yaklaşık olarak 9.000/10.000 adet kovan olduğu belirlenmiştir. Katılımcılar ilçe genelinde arıcılığın önünün açık olduğunu, desteklendiğini, geliştirilmesi yönünde çalışmaların yapıldığını ve uygulandığı takdirde gelişim gösterebilecek bir meslek olduğunu söylemişlerdir. Bunun yanı sıra arıcılığın daha çok kırsal kesimde yapıldığını, kıyı kesimin arıcılığı terk etme eğiliminde olduğunu dile getirmiş, arıcılık faaliyetinin iklim koşullarından olumsuz etkilendiğini, iklim şartlarının elverişli olması koşuluyla ilçede arıcılığın hiç bitmeyeceğini belirtmişlerdir. K7 ‘*Aydın balı ile ilgili coğrafi işaretleme çalışması yapıldığını biliyorum. Tescillenirse, ticari kaygıdan öte balın kalitesi ve standartları ön plana çıkar.*’ ifadesini kullanmıştır.

Apiterapi ve Apiturizmin Bilinirliği: Katılımcıların tamamının apiterapi ve apiturizm bilgisinin olduğu anlaşılmaktadır. K3, Avrupa’da kovanların içinde ambulansların içerisindeki sistem olduğunu, o kovan havasının aparatla solunduğunu, kovan havasının özellikle astım bronşit gibi rahatsızlıklara iyi geldiğini ve kullanıcıların şifalanmak amacıyla apiterapiyi tercih ettiklerini, bir de bu şifalanmayı arı ürünleri tüketerek desteklediklerini belirtmiştir. K6, ‘*Eğer insanlar arı ürünlerinin şifaları hakkında bilgi sahibi olsalardı, ellerinde torbalar arıcıların kovanlarının önünde beklerlerdi, derdi üniversitede hocamız*’ ifadesini kullanmıştır.

Arı Ailesinin Turizm Bağlamında Çekici Bir Unsur Olarak Görülüp Görülmediği: Bu konuda K4 ve K6; ‘*Türkiye’de çok zor olduğunu düşünüyorum. Arı turisti.., arıyla muhatap olmak çok çekici değil aslında.*’ şeklinde yorumda bulunmuşlardır. K7; ‘*Arı turizmini her ziyaretçinin bir kovanı olsun şeklinde planlarsak doğru olmaz ama güzel olur. Ziyaretçinin arının yanına gitmesi lazım. Bunun için de arıcılık kıyafetlerini giyinmeleri lazım.. çok zor bir çalışma alanı.*’ yorumuyla katkıda bulunmuştur. Katılımcıların ifadelerinden arı ailesinin turizm bağlamında çekici olduğunu düşünmedikleri anlaşılmaktadır. Türkiye şartlarında ve Çine ve yöresi özelinde arıcılık bilgisine sahip olmayanları alıp doğrudan arı kovanları içerisine götürmenin doğru bir hareket olarak onaylanmadığı görülmektedir. Bunun başlıca sebebi olarak istekli ve turizm faaliyetine katılmaya kararlı da olsa bireyin arıya karşı nasıl bir tepki vereceği bilinmediğinde yaşanan stres gösterilmiştir. Arının iklime, kovandaki besin durumuna göre davranış sergilediği ve tepkilerinin değiştiği, buna bağlı olarak da yaşanabileceklerin turizm faaliyetine katılmanın olumsuz bir sonucu olarak ortaya çıkabileceği belirtilmiştir. Arıcı olmayan ziyaretçinin bilgi almak, farkındalık kazanmak için

eğitim almadan ve hazırlanmadan arıya götürülmesi, arıyla buluşturulmasından çekindikleri tespit edilmiştir. K1 ve K8 '*modern arıcılık bugün gelen bir istek ve merakla öğrenilecek bir konu değil*' şeklinde ifade de bulunmuşlardır.

Apiturizmin Çine ve Yöresinde Uygulanabilirliği: Katılımcılar, Çine'nin arıcılık anlamında yoğun bir ilçe olduğunu belirtmişlerdir. Arıcıların olduğu yerlerde ya da Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi'nde arı ürünlerinin ikram edileceği kafe açılacağı; tüketicide bilinç olmadığını düşündüklerini; arı ürünlerinin faydaları hakkında tanıtımı yetersiz bulduklarını ifade etmişlerdir. K1, K4, K6; Muğla yolu üzerindeki ilçelerinin, kültür turizmi çekiciliklerine rağmen turist çekemediğini belirtmişlerdir. Çine'nin kültür turizmi arzının yüksek olduğunu, bunun yanında arıcılık ile ilgili bir turizm merkezi olma potansiyelinin de bulunduğu dikkat çekmişlerdir. Ancak gençlerin bu konuda isteksiz olduğunu üzülerek belirtmişlerdir. Arıcılığa olan ilginin artık azaldığını, bunun sebebi olarak ise arıcılığın emek ve çok çalışma gerektirdiği halde ekonomik getirisinin yeterli olmamasını göstermişlerdir. '*Para kazanmak imkânsız neredeyse, hatta arıları yaşattığımızı şükrediyoruz.*' Ortak görüşünün hâkim olduğu anlaşılmaktadır. K7, '*Arı için gelirler mi bilmiyorum. Gelirlerse biz de arı ürünlerimizi rahat satarız.*', K6, '*Şu an için ilçemizde arı turizmi konusunda bir girişim yok, bu yapılabirse ülkemize en azından dönemsel de olsa maddi katkı sağlanabilir.*' ifadelerini kullanmışlardır.

Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi'nin Çalışmaları Hakkında Görüş ve Düşünceler: K2 ve K5, '*Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi, bal evine dönüştürülebilir. Aydın iline has balımız var. Standartları belirlenebilir. Muğla'dan sonra çam balı üretim alanı olarak ikinci sıradayız. Paketlemesi fason yapılabilir. Bal ve kovan rotaları oluşturulabilir.*' şeklinde benzer ifadelerde bulunmuşlardır. Ayrıca arı ürünlerinin şifalı üzerine eğitimler verilebileceği, tanıtımların yaygınlaştırılabileceği konusuna değinmişlerdir. Arı ürünleri ile ilgili lokasyonlar oluşturulabileceğini ifade etmişlerdir. Genel olarak katılımcıların ifadeleri, Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi'nde tanıtım ve bilgilendirme yapılabileceği, ziyaretçilerin sabit arıcılara yönlendirilebileceği yönünde olmuştur.

Türkiye'de Apiturizmin Çekiciliği: K3, '*Türkiye'de tüketicide arı ürünlerinin şifalı olduğuna yönelik Avrupa'daki gibi farkındalık henüz yok.*' diyerek Türkiye'deki arı turizmine bakış açısını değerlendirmiştir. Katılımcıların genel görüşü, ülkemizde arı turizminin yeterince bilinirliğinin olmadığı yönündedir. K6, 30-40 yıllık bir konjonktür olması gerektiği, bireylerin ve toplumların arı hayatıyla model arı kovanı uygulamaları ve projeleri ile çocukluktan tanıştırılmasının apiturizmin geliştirilmesi açısından önemli olduğunu belirtmiştir. K9, '*arıcılık müzeleri dediğimiz zaman bal alabileceğimiz, şipşak arıcılık yapabileceğimiz bir yer düşünüyoruz*' ifadesini kullanmıştır. Ülkemizde profesyonel anlamda arı turizminin henüz yapılmadığı görüşü dikkat çekmektedir.

Dünyada Apiturizmin Çekiciliği: K4, K3 ve K5, dünya genelinde arı turizminin yapıldığını, Kanarya Adaları'nda, Litvanya'da ve Polonya'da arı turizmine yönelik uygulamalarından bahsetmişlerdir.

Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi'nin Çine ve Yöresinde Arıcılık Turizmini Geliştirmeye Yönelik: Aşağıda Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi'nin Çine ve yöresinde arıcılık turizmini geliştirmeye yönelik çalışmaları ve uygulamalarına yönelik olarak katılımcı görüşlerine ait bulgulara yer verilmiştir:

K2, '*Çine Belediyesi, Adnan Menderes Üniversitesi ve Çine Gelişim Vakfı ortak hareketiyle kuruldu burası. Yağcılar Köyü İlkokulu binası. Atıl durumdaki okul binasıydı, hayvanların otladığı, binalarının içerisine girilme şansı olmayan bir yer... o dönem belediye başkanı ve bugünkü belediye başkanının katkılarıyla tadilat ve ek binalar yapıldı... 2700 m² alan üzerinde önceliğimiz çocuklara arıcılığı ve doğayı sevdirmek, tanıtmak aynı zamanda tüm böcekler hakkında farkındalık yaratmak*'.

K3, '*Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi, Dünya müzeler kitapçığında ilk 10 tasarım içerisinde yer almaktadır... Türkiye'de ilk Kültür ve Turizm Bakanlığı onaylı arıcılık müzesi. Daha önce Ankara'da geçmiş dönem açılmış, yürütülememiş bir arıcılık müzesi olduğunu biliyorum.*'

K8, 'Toplumdaki bakış açısını değiştirmek istiyoruz. Arıların yönetime ihtiyacı olmayan, doğada bulunmaları yeterli, yılda istediğimiz kadar ürün alabileceğimiz hayvanlar olarak görülmesini istemiyoruz. Arıcılığın tarihine de sahip çıkmaya çalışıyoruz. Bilinçli arı ürünü tüketicisi oluşturmak istiyoruz... Arıkovanı sahipleriyle görüşüyorum. Arıcılardan gelen talep doğrultusunda... Gelen arıcılara teknik hizmet veriyorum... Daha önce HEM ile bal kursu açtık, ikinci dönem tekrar açacağız... Kültür Bakanlığına bağlı bir yaşam alanı oluşturmak. Sadece arı ürünleri üretimine yönelik değil, sadece arıcılara yönelik değil, daha çok ülkenin geleceği olan gençlerde farkındalık oluşturmak, özellikle dünya nüfusunun %98'ini oluşturan böcekler hakkında, travma derecesinde yaşamış olduğumuz korkuyu farkındalığa dönüştürmek.'

Cine ve Yöresinde Apiturizmin Gelişiminin Sağlayacağı Katkılar: Katılımcılardan K7, arı turizmi olarak bölge dışından arıcıların yöreye gelmeleri ile onlara sattıkları arıdan elde edilen gelirden bahsetmiştir. Turist olarak gezmeye gelenlerin fazla olmadığını belirtmiştir. K1, 'Arıcılar ve turistler, gezmeye gelirlerse bizler de ürünlerimizi satarız. Bunun için asfalt üzerinde bir dükkân oluşturulabilir. Yoldan geçenlere bizim ballarımız satılabilir.' K5, 'Biz arıcılık ile ilgili bir turizm düşünemiyoruz arıcı olarak ama gelip bizim arılarımızı görmek isterlerse kapımız, açık ne yapabiliriz? Çine'de köylerimizde konaklama imkânı yok ve her arıcı ayrı ayrı çalışıyor. Bu yüzden çok zor turistik bir şey yapmak' diyerek katkı sağlamıştır.

8. Sonuç

Apiturizm, kırsal alanlarda arı hayatına yönelik teori ve pratiği bütünleştirerek gerçekleştirilen yenilikçi bir turizm anlayışı olarak başta Slovenya olmak üzere, Yunanistan, İran, İspanya, Polonya, Hindistan, Ukrayna, Litvanya, Almanya, Çek Cumhuriyeti gibi dünyanın birçok ülkesinde kendisini göstermeye başlamıştır. Burada amaç, sürdürülebilirliğe katkıda bulunmak mantığında arı ailesinin hayatlarıyla, kültürleriyle etkileşim kurmak, onların vızıltıları, kokuları, oluşturdukları havayla farklı bir deneyim elde etmektir. Apiturizmin özellikle sınırlı gelişimin olduğu kırsal yörelerde geçim kaynağı olarak görülmesi beklenmekte dolayısıyla geliştiği bölgeye/yöreye ekonomik katma değer sağlaması istenmektedir. Özellikle sağlıklı yaşam felsefesini edinen yeni nesil tatilci kitlenin arıcılık kıyafetlerini giyinmek suretiyle arı parkını, arı müzesini ziyaret ederek, arı seslerini dinleyerek, arı havasını soluyarak ruhunu iyileştirmek, şifalanmak gibi deneyimlere para harcamak istemekte oldukları görülmektedir. Bu turizme katılma isteği apiturizmin gelir getirici etkisini oluşturmaktadır.

Apiturizmin işlevleri değerlendirildiğinde ve dünyadaki apiturizm uygulamaları incelendiğinde ekolojik eğitim ve çevreci davranışları teşvik etmeye yönelik eğitsel işlevinin ön planda olduğu anlaşılmaktadır. Mevcut arıcılık faaliyetleri ile yörenin kültürel mirası doğru bir şekilde pazarlandığında güçlü bir niş turizm pazarı oluşturulduğu görülmektedir. Apiturizmin sadece kültür turizmi ile değil aynı zamanda turizmin doğa temelli tüm alt formlarıyla kolaylıkla bütünleştirilebileceği düşünülmektedir. Biyoçeşitliliğin korunması açısından arıcılık müzeleri temelinde de geliştiği belirlenen apiturizmin kırsal yöreleri harekete geçirdiğini söylemek mümkündür. Mevcut turistik arz değerlerini fırsata dönüştürecek turizm planlaması yapılarak hedef bölgede/yörede markalaşma sağlamak ve o bölgeye/yöreye kimlik kazandırmak mümkün olabilecektir. İyi bir planlama ve markalaşma hareketiyle birlikte kırsal alanların azalan gelirleri apiturizm sayesinde artış gösterecek, yeni istihdam alanları oluşacak, bölgeyi/yöreyi işsizlik sorunu başta olmak üzere terk etme eğiliminde olan genç nüfusun bölgede/yörede kalmaları sağlanacaktır.

Yapılan literatür araştırmasında dünyada arıcılığa yönelik müzeler olduğu belirlenmiştir. Müzelerin genel olarak amacının apiturizmin eğitim işlevini ön plana çıkartmaya yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye'nin ilk Kültür ve Turizm Bakanlığı onaylı arıcılık müzesi Çine'de bulunmaktadır. Dünyanın 71. arıcılık müzesi olan Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi apiturizm kapsamında değerlendirildiğinde ülkemiz genelinde olmadığı gibi burada da henüz turizme yönelik uygulamaların geliştirilemediği anlaşılmaktadır. Aydın Muğla karayolu üzerinde merkeze 5 km. mesafede bulunan müze, arıcılığın ve balcılığın geçmişten günümüze tarihini yansıtmakta, etnografik ve arkeolojik boyutunu sergilemektedir. Arı ailesini ve arıcılığı doğru teknik bilgilerle ziyaretçilerine sevdirmek, tanıtmak, bilinçli arı ürünleri tüketimi hususlarına hassasiyetle yaklaşılacak müzede çeşitli kurslar, seminerler, eğitimler düzenlenmektedir.

Apiturizmin gelişmesinde arıcılık müzelerinin önemini ortaya çıkarmak ve bu bağlamda Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi üzerine değerlendirme amacıyla yapılan yapılandırılmamış alan çalışmasında öncelikle apiturizm ve gelişim süreci ile ilgili literatür derinlemesine incelenmiş ve ardından katılımcı gözlemci olarak müzede inceleme, gözlem ve görüşmeler gerçekleştirilmiştir. 01.03.2024-15.03.2024 tarihlerinde 14 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile bir müze sorumlusu, bir ilçe tarım ve orman müdürlüğü görevlisi, bir Aydın Büyükşehir Belediyesi proje sorumlusu, bir Çine Belediyesi yetkilisi, bir Aydın Arıcular Birliği yetkilisi, bir arı çiftliği işletmecisi, üç yöre sabit arı yetiştiricisi ile yüz yüze görüşmelerde bulunulmuştur. Bu bağlamda Çine ve yöresinde arı ve bal yetiştiriciliği konusunda değerlendirme yapıldığında çalışma alanının arı yetiştiriciliği yoğun olan bir yöre olduğu anlaşılmaktadır. Kırsal kesimin geçim ve uğraş alanının arıcılık olduğu, arı yetiştiriciliğinin iklim koşullarının müsaade ettiği ölçüde yörede devam edecek bir faaliyet olduğu belirlenmiştir. Aydın balının tescillenmesi girişimlerinin yapıldığı öğrenilmiştir. Tüm katılımcıların apiturizm ve apiterapi uygulamaları hakkında bilgi sahibi olduğu, arı ürünlerinin şifalandırıcı özelliklerini bildikleri tespit edilmiştir. Katılımcıların ifadelerinden arı ailesinin turizm bağlamında çekici bir unsur olarak görülmediği, Türkiye genelinde ve Çine yöresinde arıcılık donanımı olmayanların arı kovanları içerisine götürülmesini, turistlerin arı ailesinin ortamını onlarla paylaşmayı yönetememelerinden kaynaklı olarak tehlikeli buldukları anlaşılmaktadır. Arıcı olmayan ziyaretçinin bilgi almak, farkındalık kazanmak için eğitim almadan ve hazırlanmadan arıyla buluşturulmasından çekindikleri tespit edilmiştir. Apiturizmin Çine ve yöresinde uygulanabilirliğini genel olarak arı ürünleri sunumunun yapılacağı kafe tarzı yerler açılarak değerlendirildiği görülmektedir. Bu bağlamda Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi'nin lokasyon olarak uygun olduğu sıklıkla dile getirilmiştir. Muğla yolu üzerinde yer alan ilçelerinin, kültür turizmi arz çekiciliklerinin yoğun olmasına rağmen yöreye turistik talebin yüksek olmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kültürel turistik talebi yüksek olmayan ilçelerine arı turizmi potansiyeli bulunmasına rağmen talep olmayacağını düşündükleri görülmüştür. Arı turizmi konusunda henüz bir girişim olmadığı ancak başarılabilirse dönemsel olarak da olsa bir ekonomik katkı olacağını düşünen katılımcılar olmuştur. Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi'nin bal evine dönüştürülebileceği ifade edilmiştir. Müzede arı ürünlerinin şifaları üzerine eğitimler verilebileceği, tanıtımların yaygınlaştırılabileceği belirtilmiştir. Ziyaretçilerin sabit arıcılara yönlendirilebileceği yönünde görüş bildirenler olmuştur. Katılımcılar tarafından Türkiye'de apiturizmin Avrupa'da olduğu gibi çekici bulunmadığı düşünülmektedir. Genel olarak katılımcıların ifadeleri, Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi'nde arının hayatı, kültürü, ürünleri ile ilgili tanıtım ve bilgilendirme yapılabileceği üzerinedir. Arı ürünleri ile ilgili lokasyonlar oluşturulabileceği ifade edilmiştir. Katılımcıların genel görüşü, ülkemizde arı turizminin yeterince bilinirliğinin olmadığı yönündedir. Bireylerin ve toplumların arı hayatıyla model arı kovanı uygulamaları ve projeleri ile çocukluktan tanıştırılmasının apiturizmin geliştirilmesi açısından önemli olduğunu belirtenler olmuştur. Ülkemizde profesyonel anlamda arı turizminin henüz yapılmadığı görüşü dikkat çekmektedir.

Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi özelinde arıcılık müzelerinin buldukları yörede apiturizmi geliştirme potansiyelini değerlendirmek ve Çine yöresinde apiturizmin ilişkili olduğu diğer turizm türlerinin canlanmasına ne tür katkı sağlayacağını ortaya koymak üzerine yapılmış olan çalışmanın bulguları değerlendirildiğinde yörede henüz apiturizm uygulamaları yönünde çalışmaların olmadığı belirlenmiştir. Yol üzerinde bulunan yöre halkının satış alanlarında arı ürünleri satışının apiturizm bağlamında değerlendirildiği, müzenin apiturizm ziyaretçisinin olmadığı, apiturizmin gelişimine yönelik tanıtımın yapılmadığı görülmektedir. Arı müzesi ziyaretinin apiturizmin eğitsel işlevinin haricinde diğer işlevlerini de harekete geçirmek üzerine kurgulu bir düzenlemeye ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir. Arı ürünleri tanıtımına yönelik festivaller/toplantılar/şenlikler düzenlenmesi, farklı arı turizmi rotaları oluşturulması, yörenin turistik arz değerlerinin bir bütün halinde pazarlanma stratejilerinin geliştirilmesi, yöre halkının apiturizm hareketliliğinde istihdam edilmesi önerilebilir. Turizm çeşitliliği olan yörenin apiturizm bakımından maliyeti düşük bir şekilde yöre halkının önemli geçim ve ekonomik faaliyet alanı olması sağlanabilir. Apiturizmin gelişimi sayesinde arıcılık faaliyetleri özellikle kadın girişimcilere ek bir

ekonomik kaynak sağlayarak yöre halkının refah düzeyinin artmasında kolaylık yaratacaktır. Öncelikle arıcılık faaliyetiyle uğraşanların ve yöre halkının apiturizmin yapılabirliğine yönelik uygulamalar hakkında farkındalığa kavuşmalarının sağlanması önem arz etmektedir. Arı ürünlerini ön plana çıkaran motiflemelerle çeşitli el sanatları yapımına yönelik kurslar düzenlenebilir. Dünyadaki bal evleri ve arıcılık müzeleri örnek uygulamaları araştırılmalı, yerel yönetim ve üniversite işbirliği içerisinde bir proje ekibi kurularak çalışmalar planlı bir şekilde yürütülmelidir. Ziyaretçi sayısını artırmak ve arı ailesi hakkında bilinç oluşturmak için müzenin tabelasının daha görünür ve çekici bir şekilde, doğru yere konumlandırılması gerektiği düşünülmektedir. Ziyaretçi sayılarının kayıtlarının tutulması ve ziyaretçilerin dolduracağı anı defteri uygulamasının hayata geçirilmesi, müzenin işlevlerini geliştirmesi bakımından önemlidir. Çine Arıcılık Müzesi ve Eğitim Merkezi'nin her türlü başarılı uygulaması, yörenin ve Aydın'ın kent kimliğinin gelişmesine katkıda bulunacaktır.

Finansman/ Grant Support

Yazar(lar) bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

The author(s) declared that this study has received no financial support.

Çıkar Çatışması/ Conflict of Interest

Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemiştir.

The authors have no conflict of interest to declare.

Açık Erişim Lisansı/ Open Access License

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY NC).

Bu makale, Creative Commons Atf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY NC) ile lisanslanmıştır.

Kaynaklar

- Akyürek, S., (2022). Reflections on Visitors' Experiences of The Beekeeping Museum: An Analysis Of The Guestbook Notes, *European Journal of Tourism Research* 32 (3215), s. 1-19.
- Apiturizem, <http://www.apiturizem.si/en/> adresinden erişilmiştir. 10.03.2024.
- Baycar, A. (2022). Yerel Ürünlerin Müze Aracılığıyla Turizme Kazandırılması: Siirt Arıcılık Müze Önerisi. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism Recreation and Sports Sciences*, 5(2), s. 242-254.
- Beigi, H. (2018). Api-Tourism, Bees Tourism. *Honeybee Sci. J.* 9, s. 12-18.
- Cesur, E. (2021). A Creative Approach in Creative Tourism: Apitourism, *Tourism Studies and Social Sciences*, Ed: V. Krystev, S. Çelik Uğuz, R. Efe, E. Kapluhan, ST. Kliment Ohridski University Press.
- Collection of Collections (2022), Beekeeping Museum, Ooty. *Collection of Collections: Unusual Museums in India.* (2022). <https://unusualcollections.wordpress.com/2016/04/24/beekeeping-museumooty/>. E.T. 01.03.2024.
- Çevik, N. (2010). Akdeniz Üniversitesi VI. Müzecilik Çalıştayı ve Paneli "Adnan Menderes Üniversitesi Çine Arıcılık Müzesi Üzerine Bazı Notlar", 10-16. İçinde: Çevik, N. ve Kösoğlu, M.
- Çine Arıcılık Müzesi, <https://www.aydincagiriyor.com/tr/aydincagiriyor/kultur/muzeler/cine-aricilik-muzesi/245> adresinden ulaşılabilir. E.T. 07.03.2024.
- Çobanoğlu, F., Tunaliolu, R. ve Tok, N. (2021). Aydın'da Arkeoloji ve Tarımın Turizm Potansiyeline Katkısı, *Uluslararası Kırsal Turizm ve Kalkınma Dergisi*, 5 (2), s. 20-28.
- Gonzalez, E. A., Arnedo, M., Izquierdo, M.-Gascon, Rubia-Gil, (2022). Ecovillages as a Development Model and the Case of Api-Tourism in Sustainable Settlement, *PASOS, A. Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*, 20(5), s. 1143-1161.
- Housam F. ve Abou-Shaara, H. (2015). Suitability of Current and Future Conditions to Apiculture in Egypt Using Geographical Information System. *Journal of Agricultural Informatics*, 6(2), s. 12-22.
- Karaca, A. (2008). Aydın Yöresinde Bal Arılarının (*Apis mellifera* L.) Yararlanabileceği Bitkiler ve Bazı Özellikleri. *Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 5(2), s. 39-66.

- Karaca A., Kösoğlu M., Boz Ö. (2006). Aydın İli Çine- Karpuzlu Yöresinde Bal Arılarının (*Apis mellifera* L.) Nektar ve Poleninden Faydalanabileceği Bitkiler, ADÜ Ziraat Fakültesi Dergisi, 3(1), s. 21-26.
- Korosec, T. A. (2016). Api Turizmi, Api Sağlık, Api Terapi, Muğla Arıcılık ve Çam Balı Kongresi, s. 112-115. 1-5 Kasım 2016. Türkiye: Muğla.
- Lenger, D. S. (2011). Antik Çağda Karia Bölgesinde Bal, Honey in the Karia Region in Antiquity, Acta Turcica 1 (1), s. 28-35.
- Magie, D., (2002). Anadolu'da Romalılar 2: Batı Anadolu ve Zenginlikleri, Arkeoloji ve Sanat Yayınları: İstanbul.
- Muzej Zivanovic (2022). www.museumzivanovic.com.
- Pal, S. ve Bhattacharya, S. (2023). Apitourism in Agritourism: A Fusion of Greenery, Apiculture & Tourism in the Valley of Jampui Hills of North East India., Plant Archives, 23(1), s. 51-55.
- Pantoja, G. Gómez, M., Contreras, C., Grimau, L. ve Montenegro, G. (2017). Determination of Suitable Zones for Apitourism Using Multi-criteria Evaluation in Geographic Information Systems: A Case Study in The O'Higgins Region, Chile, Ciencia e Investigacion Agraria, 44(2), s. 139-153.
- Sevin, V. (2001). Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I.
- Shiffler, K. (2014). Api-Tourism As Added-Value: The Case of La Ruta De La Miel in Chile (Master's Thesis), Norway: Norwegian University of Life Sciences, Ås, Masters of Science in Agroecology.
- Šivic, F. (2013). Apitourism: A Fusion of Apiculture and Travel in Verdant Lands. Bee World, 90(3), s. 66-67.
- Slovenia-The Leader of Api-Tourism. (2021). <https://www.detourprojecteu/>. E.T. 08.03.2024.
- Sultanveli Organik Çiftliği (2022). (<https://www.sultanveli.com/?SID=kurumsal&l1=1&dl=tr&Hakkimizda.html>).
- Suna, B. (2018). Api Turizm'in Türkiye'deki Yeri ve Önemi, Uludağ Arıcılık Dergisi, 18(1), s. 28-41.
- Suna, B. (2020). Turizmde Arıcılığın Kullanımına Keşifsel Bir Yolculuk, Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi, 31(1), s. 19-30.
- Şahin, Ö. ve Aydın, A. (2021). Arıcılık Müzesi Örneği. Türk Turizm Araştırmaları Dergisi, 5(1), s. 459-473.
- T.C. Çine Kaymakamlığı, Arıcılık Müzesi, <http://www.cine.gov.tr/aricilik-muzesi>
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Aydın İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Çine Arıcılık Müzesi, <https://aydin.ktb.gov.tr/TR-64421/cine-aricilik-muzesi.html>
- Topal, E., Adamchuk, L., Negri, I., Kösoğlu, M., Maria Sorina Dârjan, G. P., Cornea-Cipcigan, M. Ve Mărgăoan, R. (2021). Traces of Honeybees, Api-Tourism and Beekeeping: From Past to Present, Sustainability 13(21), s. 659.
- URBACT, (2020). Apitourism an Alternative, Enjoyable and Challenging Activity for Demanding Citizens and Tourists, <https://urbact.eu/apitourism-alternative-activity-demanding-citizens-and-tourists>. E.T. 07.03.2024.
- Wos, B. (2014). Api-Tourism in Europe. Journal of Environmental and Tourism Analyses, 2(1), s. 66-74.
- Wos, B. ve Bien, W. (2013). Apiturystyka Jako Forma Turystyki Zrównoważonej. Zeszyty Naukowe. Turystyka I Rekreacja, 1(11).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık. T.C. Aydın Valiliği, <http://www.aydin.gov.tr/muzeler>